

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента,
професора кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Попело Ольги Володимирівни
на дисертаційну роботу Зінченка Дмитра Сергійовича
на тему «Забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах
становлення інформаційної економіки»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дисертації

Виходячи з об'єктивних вимог сучасного світового суспільства цілком обгрунтовано визнати домінуючу роль інформації при здійсненні в ньому всіх процесів. Світовою спільнотою загально визнано позиціонування теперішнього етапу суспільного розвитку як етапу становлення інформаційної економіки. Він є складним, прогресивним та революційним у більшості проявів та чинників. За таких умов формування необхідного рівня економічної безпеки підприємств як базових суб'єктів економіки будь-якої країни постає можливим лише за відповідності економічного розвитку підприємств умовам становлення інформаційної економіки. Тематику представленої дисертаційної роботи, яка присвячена вивченню та удосконаленню теорії та методики забезпечення економічної безпеки в контексті умов інформаційної економіки, можна вбачати як один із пріоритетних напрямів науково-прикладних досліджень. Актуальність обраної Дмитром Зінченком теми наукової роботи є очевидною і беззаперечною.

Оцінка обгрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Отримані автором висновки за результатами проведеного дослідження є достовірними та містять наукову новизну.

З огляду на зміст роботи – до її переваг належить більшість позицій репрезентованої наукової новизни, у яких автор наводить власні судження й трактування з приводу вирішення ключових завдань дисертаційної роботи. Зокрема, із запропонованих дисертантом наукових положень відзначимо такі:

– удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки, який, на відміну від існуючих, глобально та системно враховує процес становлення інформаційної економіки, стратегічні цілі економічного

розвитку підприємства в аспекті стадій його життєвого циклу, комплексність і структуру всіх елементів, що ув'язані з економічним потенціалом підприємства й одночасно на оптимізацію всіх складників його економічної безпеки на засадах оцінювання, мотивації та функціональних забезпечуючих дій (*н.п. 3.2*);

– удосконалення методико-прикладних засад забезпечення економічної безпеки підприємства в аспекті загального економічного його розвитку, які відрізняються від наявних тим, що враховують особливості формування, реалізації, діагностування та коригування економічної безпеки підприємства на окремих стадіях його життєвого циклу, що створюють умови до системно-стадійного управління процесом безпеки на підприємстві (*н.п. 2.3*);

– удосконалення методичного підходу до визначення функціональних аспектів забезпечення економічної безпеки підприємства за умов становлення інформаційної економіки, який, на відміну від наявних, включає в себе в синтезованому вигляді сукупність функцій, процесів та чинників, що пов'язані з оптимізацією ресурсів, нівелюванням ризиків та інформаційно-адаптаційним реагуванням на сукупність внутрішніх та зовнішніх впливів в розвитку підприємства, що дозволить загалом суттєво оптимізувати процеси забезпечення економічної безпеки підприємства (*н.п. 2.2, 1.1, 1.3*);

– удосконалення теоретико-методичних підходів до розкриття сутності, змістовного наповнення і особливостей становлення інформаційної економіки як об'єктивної реальності, що, на відміну від існуючих, у певному аспекті інтерпретують специфіку, імперативи і взаємозв'язок таких категорій, як «інформаційна економіка», «економічний розвиток» і «економічна безпека», що дозволяє більш масштабно та ґрунтовно підійти до процесів формування і реалізації економічної безпеки на різних рівнях господарювання (*н.п. 1.1, 1.3*);

– удосконалення економіко-математичного моделювання економічної безпеки шляхом розробки тринарної економіко-математичної моделі економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки, яка у комплексному вигляді відображає максимізацію трьох складових такої безпеки: економічного стану підприємства, якості інформаційних потоків та функціональної спроможності підприємства, а також зорієнтована на максимізацію результуючих показників, покликана сприяти ефективності здійснення функціональних заходів щодо убезпечення економіки підприємства в сучасних умовах (*н.п. 1.1, 1.3*).

– *розвинення* сутнісного тлумачення понять «економічна безпека підприємства» і «забезпечення економічної безпеки підприємства» які, на відміну від існуючих, розглядаються відповідно за змістом і аспектом розкриття зі статичних та динамічних позицій (економічна безпека – як певний економічний стан, забезпечення економічної безпеки – певний економічний процес), визначаються без прив'язки до рівня економічної ефективності діяльності підприємства або інших економічних параметрів і враховують сукупний зовнішньо-внутрішній чинник впливу й орієнтуються на критерій

забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що загалом дозволяє розширити розуміння сутності цих дефініцій та визначити економічну сферу їх використання в науковій, навчальній і практичній площині.

Достовірність отриманих висновків та результатів підтверджується проведенням автором науковим узагальненням теоретико-методичних досліджень відповідно до досліджуваної проблематики, використанням загальноприйнятих статистичних та економічних методик. Слід відзначити ґрунтовність теоретичної та методологічної бази дисертаційної роботи, детальне розкриття закордонних та вітчизняних економічних досліджень стосовно інформаційного суспільства, інформаційної економіки, економічної безпеки підприємства. Поєднання якісних та кількісних методів, які застосовуються в дисертації, використання нормативно-правових актів України, матеріалів Державної служби статистики України та звітності значної кількості досліджуваних підприємств зумовлюють надійність та валідність отриманих автором результатів.

Дослідження були виконані здобувачем на кафедрі економіки і підприємництва Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» в рамках науково-дослідних робіт за темами: «Сучасні проблеми економіки та управління підприємствами і шляхи їх вирішення» (номер державної реєстрації 90116U004579), «Управління економічною безпекою суб'єктів національного господарства» (номер державної реєстрації 0116U004577).

Отже, визначене в дисертаційній роботі наукове завдання подальшого розвитку теоретичних засад та удосконалення методико-прикладного інструментарію забезпечення економічної безпеки підприємства за умов становлення інформаційної економіки є виконаним повністю, здобувач повною мірою опанував методологію наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Зінченка Д.С. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми «Економіка».

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача в економічний науковий напрям у частині забезпечення економічної безпеки підприємства.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Зінченка Дмитра Сергійовича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї інших авторів мають необхідні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана діловою українською мовою в науковому стилі з використанням загальноприйнятої економічної наукової термінології. Системність, прозорість та логічність викладення дисертантом матеріалів дослідження є об'єктивною. Розроблені автором доробки відображено детально та методично.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 242 сторінки.

У вступі деталізовано мету дослідження та відповідні наукові завдання, окреслено об'єкт та предмет дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, охарактеризовано апробацію результатів наукової роботи та публікації здобувача, наведено структуру та обсяг роботи.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні основи визначення сутності економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки»* узагальнено та удосконалено наявні наукові положення теоретичного характеру, пов'язані з предметом дослідження, що дозволили сформулювати авторське розуміння таких категорій, як «інформаційне суспільство», «інформаційна економіка», «економічна безпека підприємства», «забезпечення економічної безпеки підприємства», які в конкретному ракурсі інтерпретують специфіку, імперативи і взаємозв'язок таких категорій, як «інформаційна економіка», «економічний розвиток» і «економічна безпека», а також дозволяють більш масштабно й ґрунтовно підійти до процесів формування та реалізації економічної безпеки на різних рівнях господарювання. Запропоновано узагальнену схему підходів до концептуального визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства», що сприяло отриманню положення, згідно з яким забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства має ґрунтуватись на засадах визначення її взаємозалежності з економічним потенціалом підприємства та його економічним розвитком. Запропоновано концептуальну модель визначення складових економічної безпеки підприємства та базову схему забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах інформаційної економіки. Обґрунтовано принципи, етапи та основні процеси забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки.

У другому розділі *«Методико-прикладні основи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки»* удосконалено підходи стосовно забезпечення економічної безпеки підприємства в контексті загального економічного його розвитку, які відрізняються від наявних тим, що враховують особливості формування, реалізації та діагностування економічної безпеки підприємства на різних стадіях його життєвого циклу, чим створюють умови до системно-стадійного убезпечення підприємства. Удосконалено елементи, які формують систему забезпечення

економічної безпеки підприємства та базуються на синергії взаємодії економічної безпеки та економічного розвитку підприємства за умов глобалізації, інформаційності та невизначеності економіки. Уточнено сутнісно-змістовне тлумачення забезпечення економічної безпеки підприємства як економічної категорії, що дозволило окреслити відмінності між економічними категоріями «економічна безпека підприємства» та «забезпечення економічної безпеки підприємства», а також розробити концептуальну схему забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах інформаційної економіки. Розвинуто методичний підхід до визначення функціональних аспектів забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки, який, на відміну від існуючих, включає в себе в синтезованому вигляді сукупність функцій, процесів та чинників, які пов'язані з ефективністю використання ресурсів, нівелюванням ризиків та інформаційно-адаптаційним реагуванням на сукупність впливів на розвиток підприємства. Актуалізовано деталізацію забезпечення економічної безпеки як процесу, який складається з практичного підтримання на належному рівні таких складових, як: розвинення адаптованості підприємства, підтримання інноваційної активності, перманентний моніторинг рівнів та динаміки прибутку, результативності та подібне. Запропоновано архітектуру базових процесів на підприємстві, які мають вплив на забезпечення економічної безпеки підприємства з орієнтирами на розвиток цифрових навичок, підвищення рівня адаптованості підприємства, спроможність до нівелювання деструктивних чинників, корпоративну активність щодо інноваційних та інформатизаційних заходів.

У третьому розділі *«Методичний інструментарій забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки»* удосконалено й деталізовано організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки, який, на відміну від існуючих, системно враховує процес становлення інформаційної економіки, стратегічні цілі економічного розвитку підприємства в аспекті стадій його життєвого циклу, комплексність і структуру всіх елементів, що пов'язані з економічним потенціалом підприємства та всіма параметрами його економічної безпеки на основі оцінки, мотивації та функціональних забезпечуючих дій. Розроблено тринарну економіко-математичну модель економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки, яка в комплексному вигляді відображає максимізацію трьох складових такої безпеки: економічного стану підприємства, якості інформаційних потоків та функціональної спроможності підприємства; зорієнтована на максимізацію результатуючих показників та покликана сприяти ефективності здійснення функціональних заходів щодо убезпечення економіки підприємства в сучасних умовах.

Дисертантом здійснений глибокий критичний аналіз економічних досліджень із визначеної проблематики. Достатньо ґрунтовно визначені мета, завдання, об'єкт, предмет і наукова новизна дослідження. Мета та завдання дослідження є реалізованими, що підтверджується викладеними доробками.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Наукові результати дисертації висвітлені у 17 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 5 статей у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України категорії Б; 3 статті в періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus, 1 стаття, де додатково відображаються результати дослідження. Результати дисертації були апробовані на 8 науково-практичних конференціях.

Наукові публікації Зінченка Дмитра Сергійовича характеризуються високим науковим рівнем та дотриманням принципів академічної доброчесності з викладенням лише результатів власних досліджень за темою дисертації. У працях, опублікованих зі співавторами, визначено та відображено особистий внесок здобувача.

Отже, результати наукового дослідження, викладені в дисертаційній роботі повною мірою висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

Поряд із вказаним, позитивно оцінюючи наукову і практичну значущість дисертаційної роботи Зінченка Дмитра Сергійовича, зазначимо, що вона не позбавлена певних дискусійних положень, які можуть бути обговорені під час захисту:

1. При відображенні у підрозділі 1.1 взаємозв'язку та взаємозалежностей між такими економічними явищами, як інформаційна економіка, економічний розвиток підприємства та економічна безпека підприємства, автором недостатньо чітко обґрунтовано та викладено наявні між ними функціонально-позиційні зв'язки, які значним чином впливають на формування системи забезпечення економічної безпеки. Визначення таких зв'язків сприяло б більшій диверсифікації застосування пропонованої дисертантом системи забезпечення економічної безпеки.

2. У підрозділі 1.3 у процесі визначення дисертантом взаємної кореляції таких економічних категорій як економічний потенціал підприємства, його економічний розвиток та економічна безпека недостатньо детально, на нашу думку, виокремлено функціональні складові такої кореляції та пропорції між

ними. Також доцільно було б для покращення прикладного характеру цієї доробки в методичній частині роботи розробити механізм вимірювання показників такої кореляції саме за умов інформаційної економіки та визначення їх впливу на прибуток підприємства.

3. При наведенні дисертантом у підрозділі 2.1 авторського бачення складових системи забезпечення економічної безпеки підприємства у вигляді функціональної, ресурсної, інформаційної, ризико-нівелюючої, адаптаційної підсистем, такі підсистеми окреслені недостатньо повно. Оскільки в роботі досліджуються умови становлення інформаційної економіки, то доцільно було б розширити даний перелік складових системи забезпечення економічної безпеки підприємства інтелектуально-когнітивною складовою, оскільки вище в роботі автором декларується її важливе значення в умовах інформаційної економіки.

4. Під час формулювання в підрозділі 2.2 розробленої дисертантом архітектури функціонального забезпечення економічної безпеки підприємства у якості його функціонального інструментарію виокремлені: нівелювання ризиків, оптимізація ресурсів та інформаційно-адаптаційне поле. Однак, дотримуючись загального контексту дослідження щодо урахування економічного стану підприємства (наприклад, при визначенні сутності економічної безпеки підприємства, при моделюванні її забезпечення), необхідно додати також до функціонального інструментарію такий його складник як формування високого рівня економічного стану підприємства.

5. При представленні у підрозділі 3.3 розробленої автором економіко-математичної моделі економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки відображено аналітичні розрахунки на фактичних даних лише гірничо-збагачувальних підприємств. Проте з метою більш ґрунтовного порівняння результуючих даних для запропонованої дисертантом моделі можна рекомендувати провести порівняльні розрахунки за цією моделлю для декількох підприємств різних галузей.

Утім, на наше переконання, зазначені зауваження не применшують позитивної оцінки дисертаційної роботи, винесені на захист положення наукової новизни та практичну значущість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Належний науково-теоретичний рівень роботи, аргументованість отриманих положень і рекомендацій, кількість впроваджень та апробацій, науково-прикладний рівень винесеної на захист наукової новизни, теоретична і практична значущість доробку дисертанта заслуговують позитивної оцінки.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Зінченка Дмитра Сергійовича на тему «Забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах становлення інформаційної економіки», виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та

є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для соціальних та поведінкових наук. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Зінченко Дмитро Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

професор кафедри менеджменту
та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
доктор економічних наук, доцент

Ольга ПОПЕЛО

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
доктор економічних наук, професор

Вікторія МАРГАСОВА

«28» листопада 2023 року